

Paleolit a mezolit

Periodizace

Paleolit 3/2,5 mil. – 8.000

- **nejstarší** 3/2,5 mil. – 1mil. BP
- **starý** – 1 mil./ 800 tis. BP - 250 tis. BP
 - Acheuleen
 - Přezleticien
 - Bohemien
- **střední** – 250 tis. - 40 tis. BP
 - Krumlovien
 - Mousterien
 - Taubachien
 - Micoquien

Periodizace

- **mladý** – 40 tis. BP - 11 tis. BP
 - Časná fáze – Szeletien, Bohunicien, Aurignacien
 - Střední fáze – Pavlovien/gravettien, Epiaurignacien
 - Pozdní fáze – Epigravettien, Magdalenien
- **pozdní** – 9 tis. př.n.l. - 8. tis. př.n.l.
 - Epimagdalenien

Mezolit 8.000 – 6.000

stáří tis.let	OIS	klimatická fáze	biostrat. komplex	PK	úsek	PM	archeol. epocha	některé archeologické lokality v ČR
10		Holocén					mezolit sq.	Smolín, Ražice
	1	Pozdní glaciál	Weichsel- komplex	1	1a	mladý pleistocén	mladý paleolit	Pekárna, Hostim, Stadice
	2	Würm pleniglaciál B						DV, Pavlov, Předmostí I
	3	střední Würm						Vedrovice Ia, II, V, Mladeč
	4	Würm pleniglaciál A a min.4 interstadiály	Eem- komplex	2	3		střední paleolit	Brno-Bohunice, Str. Skála
100	5	Eem interglacial						Kůlna 7-9
	6	Riss 2 glaciál (Warthe)	Saale- komplex	4				Kůlna 11, Předmostí II
200	7	Treene (Gerdau) interglac.						Kůlna 13
	8	Riss 1 glaciál (Saale s.str., Drenthe?)						Bečov I A-6
	9	Dömnitz interglaciál	Holstein- komplex	5				Moravský Krumlov IV-2?
	10	Fuhne glaciál						Brno-Dominik. náměstí
400	11	Reinsdorf interglaciál						Brno-Růženin dvůr
	12	až glaciál	Elster- komplex	6?				Račiněvės
	13?	Holstein interglaciál						Znojmo-Sedlešovice?
500	13?	Mindel (San) 2 glaciál						
	14	Mindel 1/2 interglaciál	Cromer- komplex	7?				
	15	Interglaciál C4?						
600	16	Glaciál C						
	17	Interglaciál C3?	Cromer- komplex	8?				Brno-Stránská skála I ?
700	18	Glaciál B						
	19	Narew II, Günz? Voigtstedt interglaciál C2						
	20	Helme glaciál A Günz?		9				(780.000)
800	21	Interglaciál C1						
		Biber+Donau glac.etc...		10				Brno-Červený kopec
1800?		svrchní Villafranchien				starý pleistocén	MATUYAMA	u nás zatím žádné nálezy

Štípaná industrie

Suroviny:

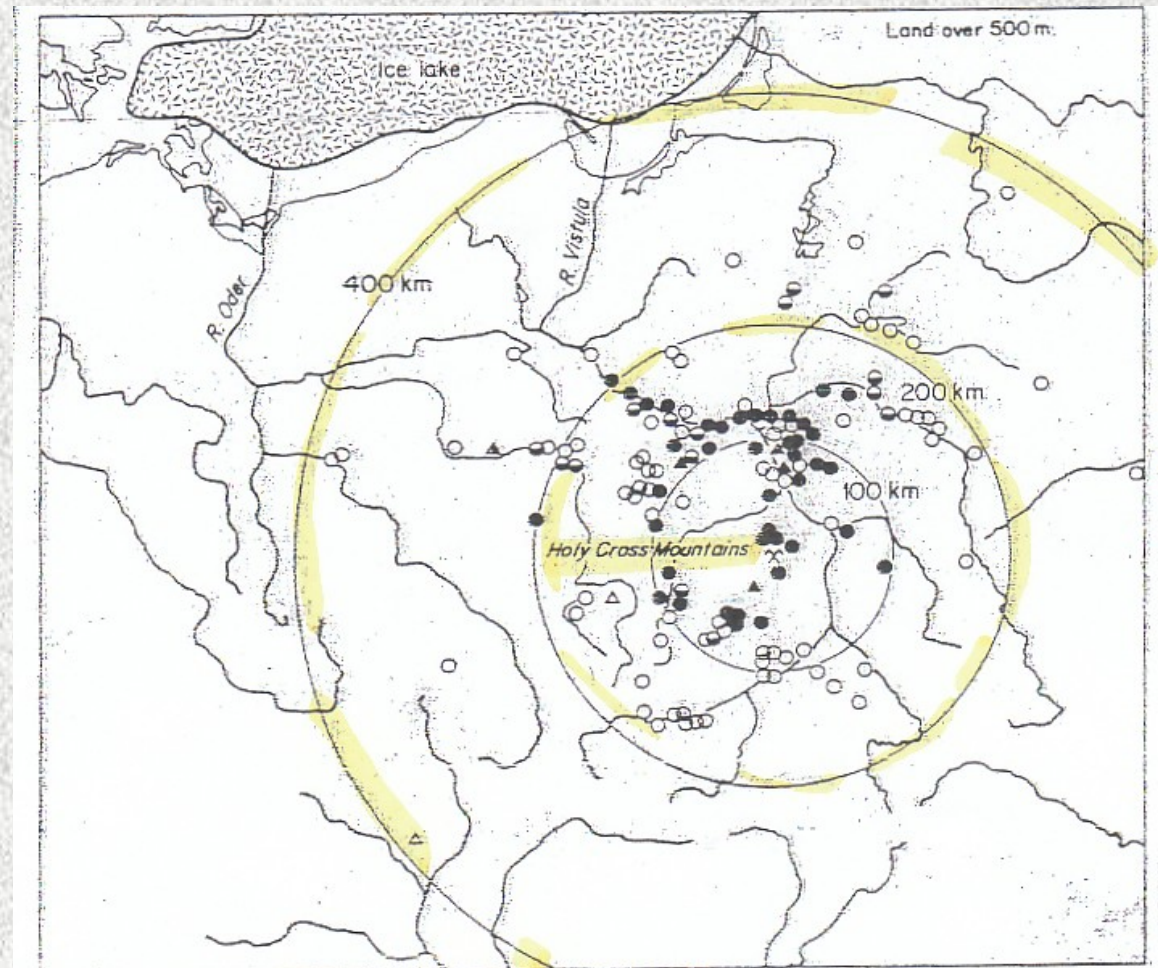
- silicity (rohovce, radiolarity, pazourky, plazma, porcelanity)
- sopečná skla (obsidián)
- křemenec (kvarcit)
- křemeny (i křišťál)

Štípaná industrie

Surovina:

- místní
 - importy
- stř. p. do 10 km
gravettien (pazourky)
10 tis. př. do 200 km
9 tis. př. do 400 km

Štípaná industrie

- jádra (surovina, ze které bylo odštěpováno)
- úštěp, čepel (základní polotovar)
- nástroj opracovaný retuší
retuš: záměrná x pseudoretuš
plochá x strmá (otupující)
obvodová x plošná
hrubá x drobná (perličková)
- odpad

Techniky:

Valounová industrie (nástroje z jader)

Úštěpové industrie:

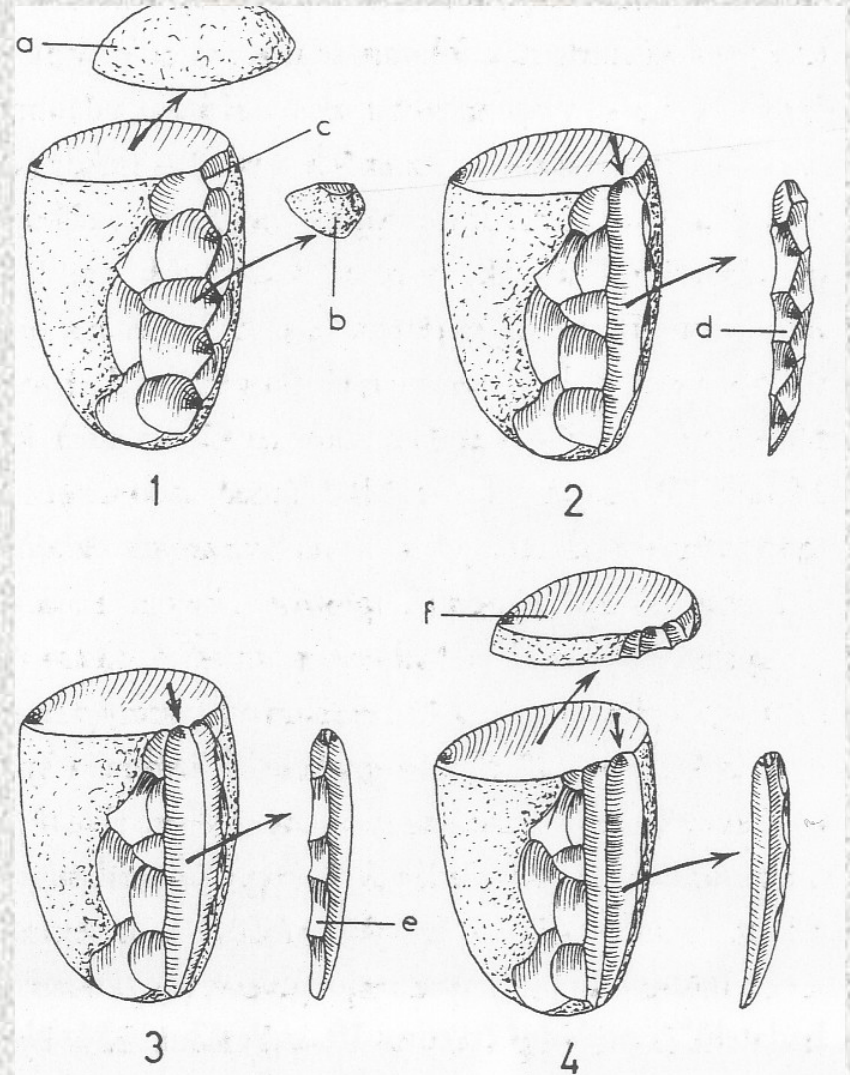
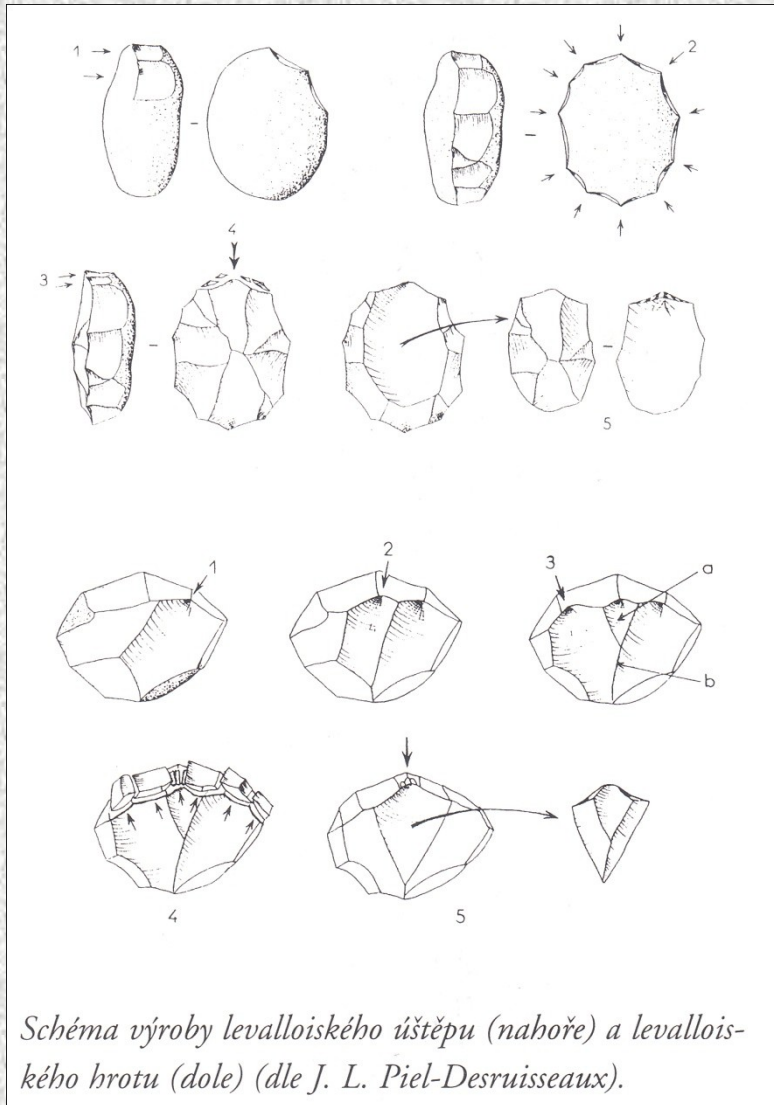
Clactonská (úštěpy z neopracovaných jader)

Diskovitá (diskovitě odštěpované úštěpy z jádra)

Levalloiská (úštěpy z předem připravených diskovitých jader)

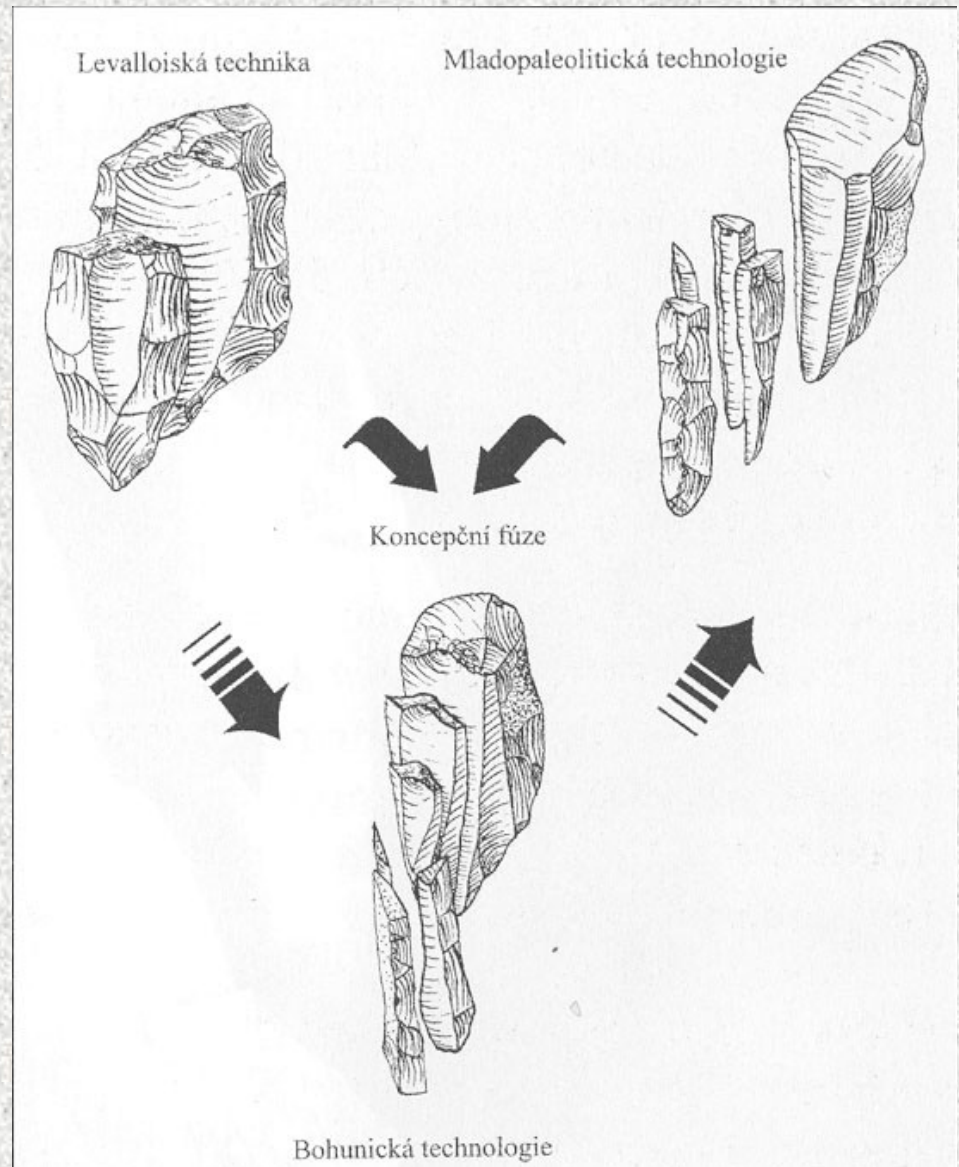
Čepelová (úštěpy z předem připravených hranolovitých jader)

Výrobní techniky ŠI

Technika bohuniciněnu

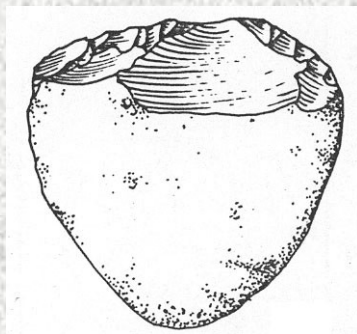
- pozdní čepelová varianta levalloiské výrobní techniky

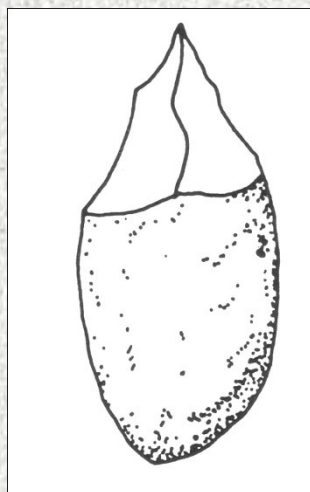
Štípaná industrie

Typologie

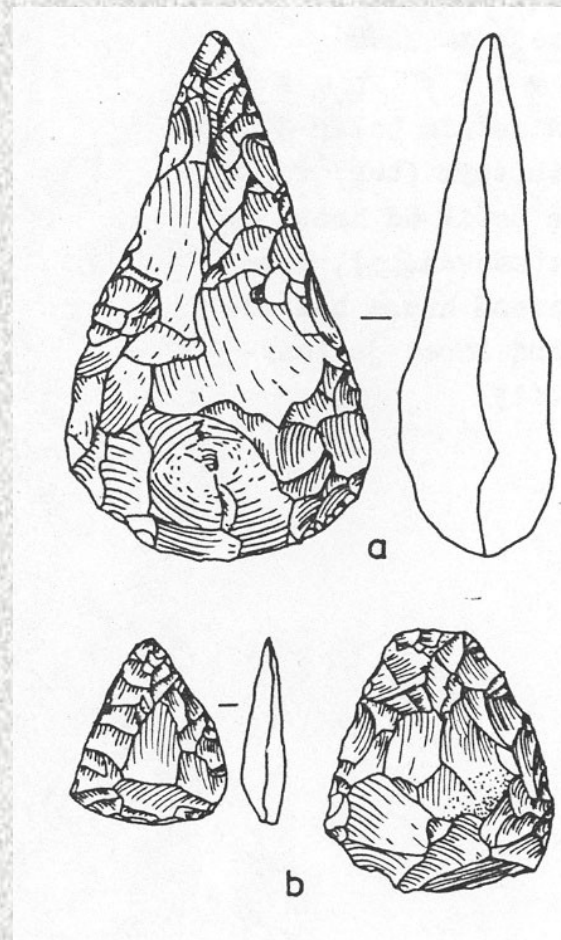
sekáč (chopper)

**dvoulíčí sekáč
(chopping tool)**

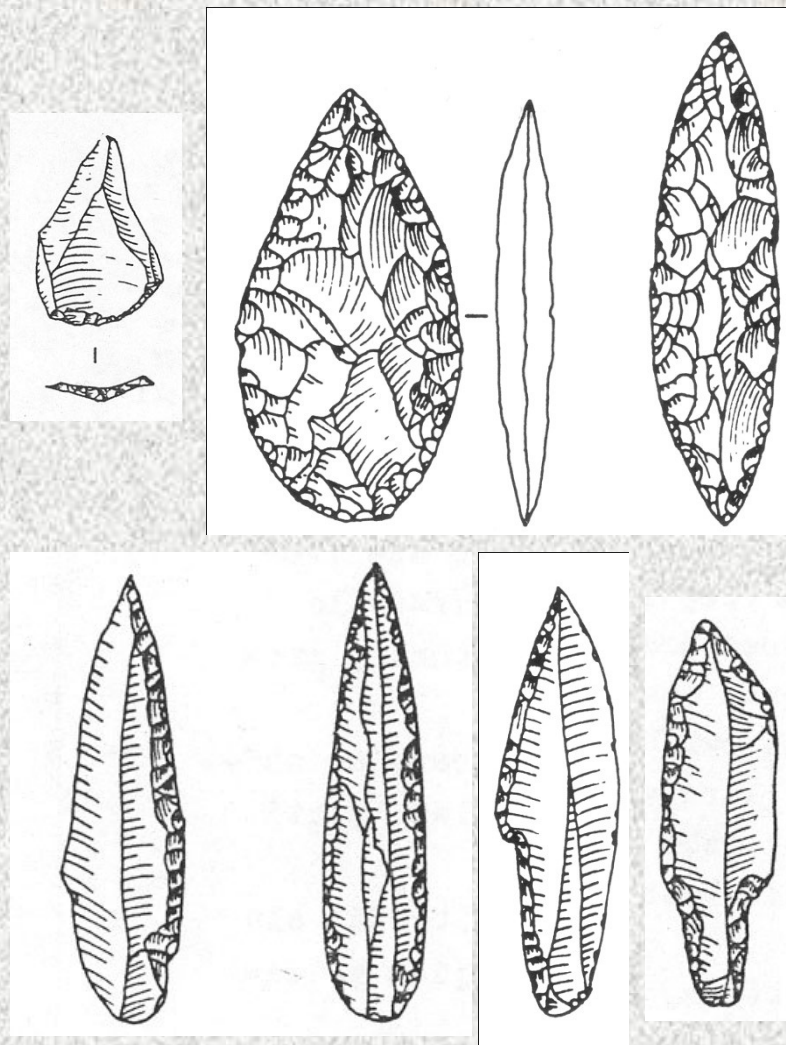
pěstní klín (acheulén)

Štípaná industrie - typologie

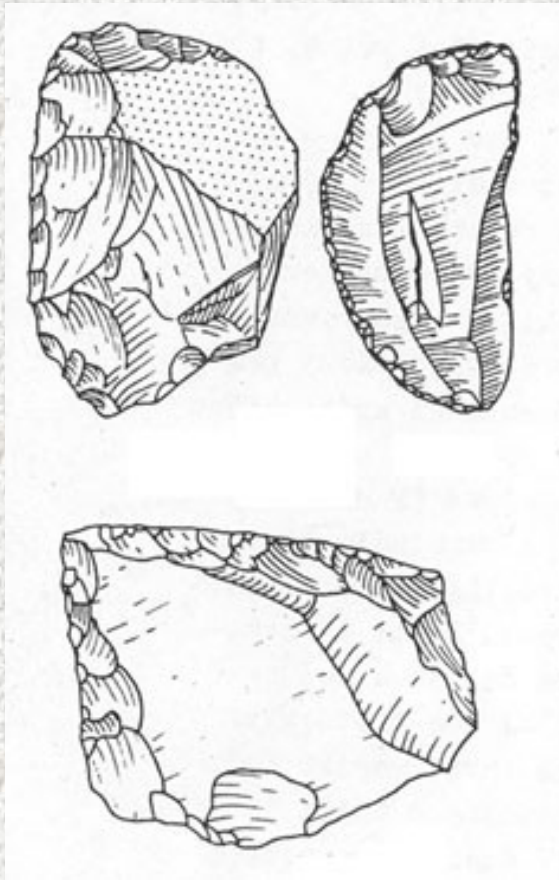
Hrot

- úštěpový:
 - levalloiský (není retušován, dorzální hrany do tvaru obráceného Y, úhel hrotu je $< 45^\circ$, úhel patka/plocha = 90°)
 - listovitý (plošně retušovaný, k. szeletien)
- čepelový:
 - s otupeným bokem (gravettský hrot)
 - hrot s vrubem
 - hrot s řapem

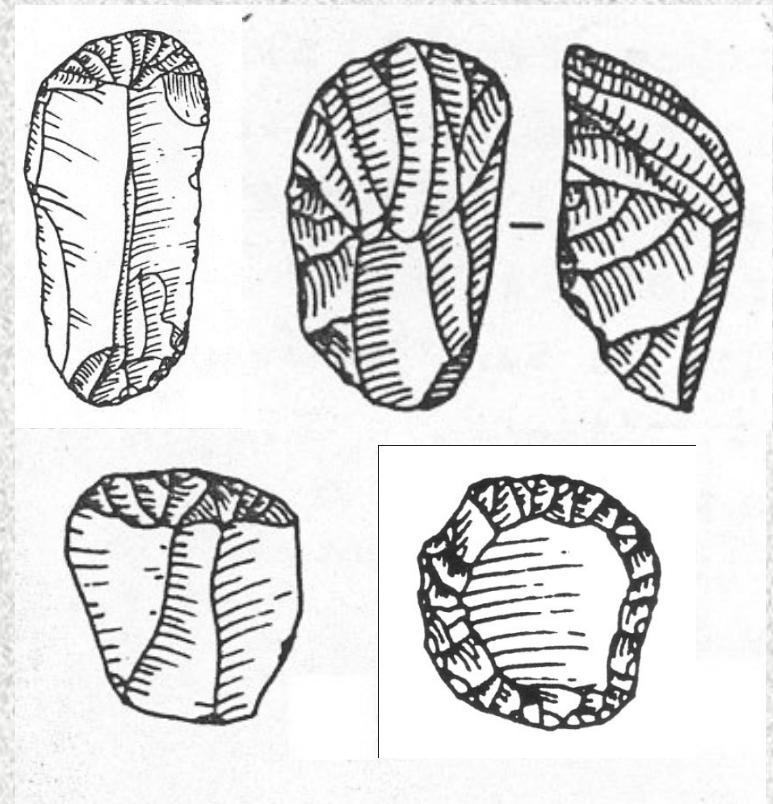

Štípaná industrie - typologie

- drasadlo (ústěpový nástroj s hrubou retuší) – stř. p.

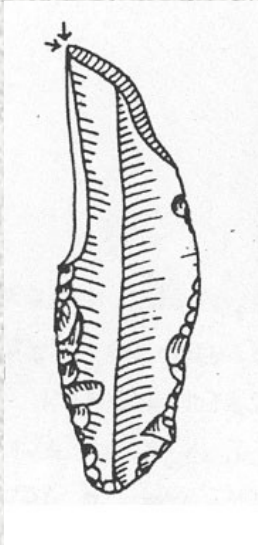

- škrabadlo (jemnější obdoba drasadla) – ml. p.

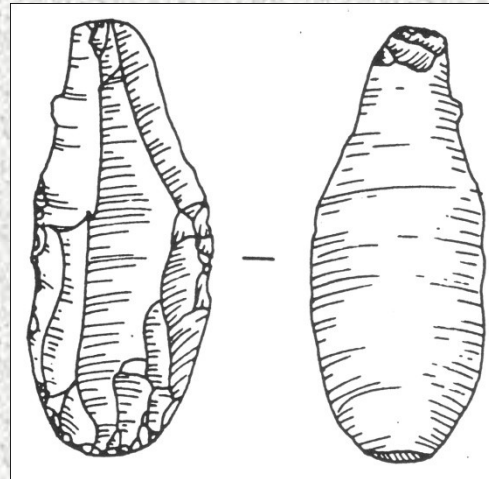

Štípaná industrie - typologie

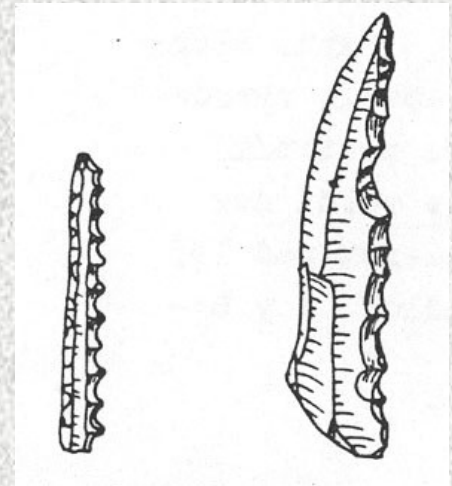
rydlo

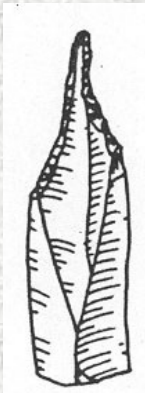
dláto

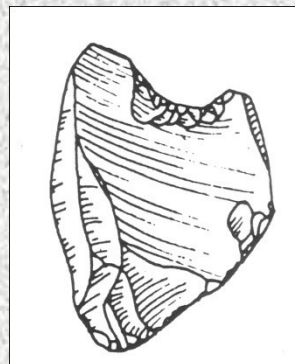
pilka

vrták

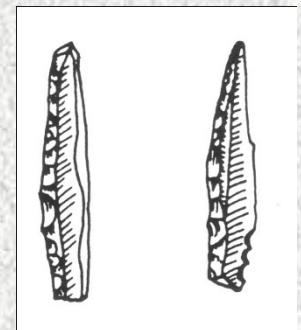

vrub

čepelka s otupeným bokem

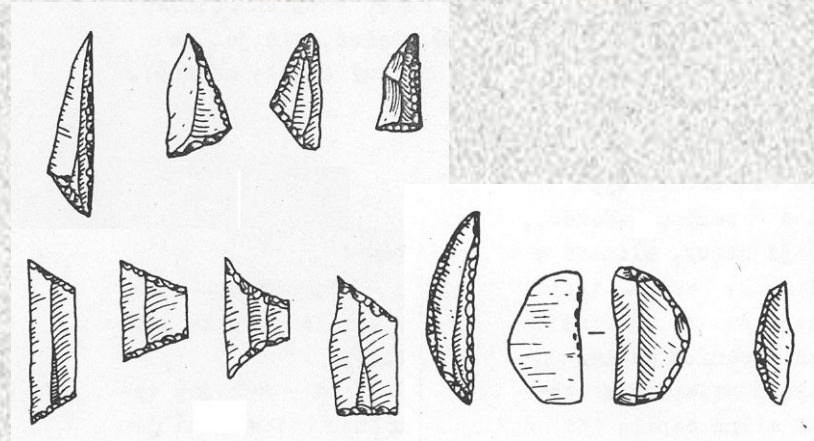
(gravettien)

Štípaná industrie - typologie

Geometrické mikrolity

- na čepelkách či drobných úštěpcích
- upraveny perličkovou retuší
- ml. paleolit, mezolit

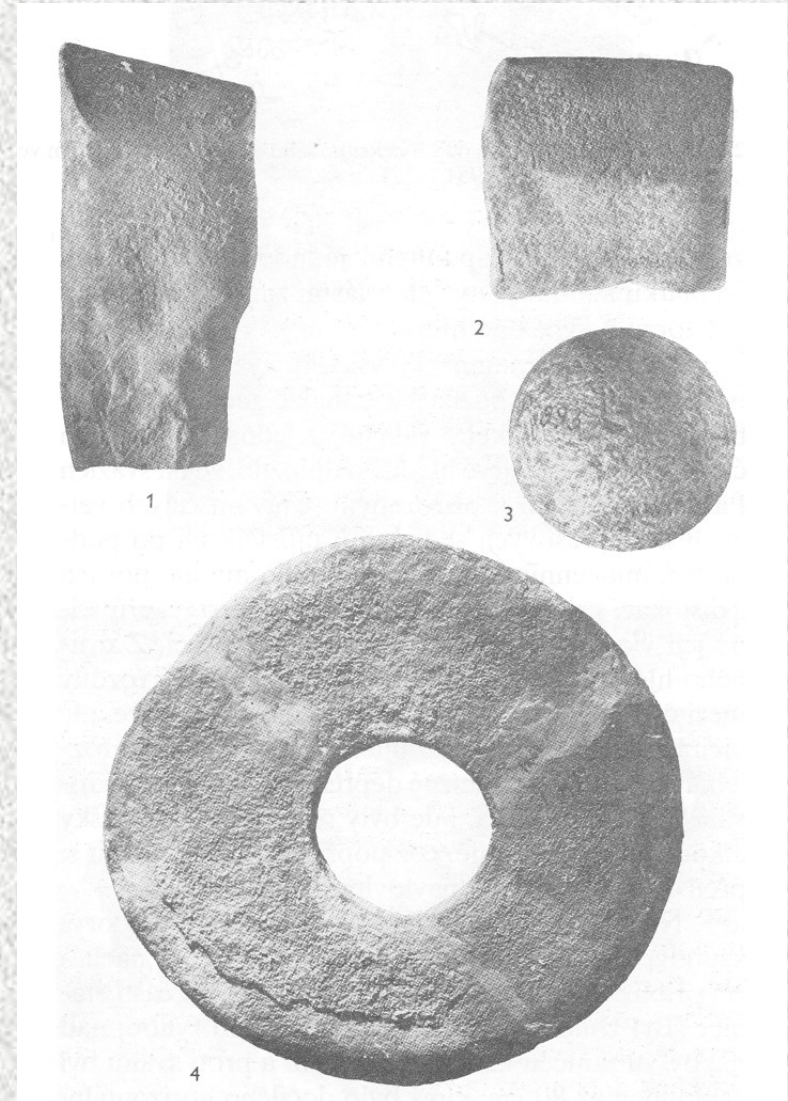

Šipky (eneolit, bronz)

Broušená industrie

- pouze rituální účely
- mezikruží a zbroušené valouny z Předmostí u Přerova
- mezikruží z hrobu šamana z Francouzské ul. (Brno II)

Předmostí

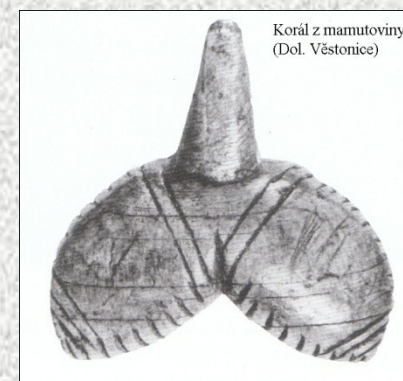
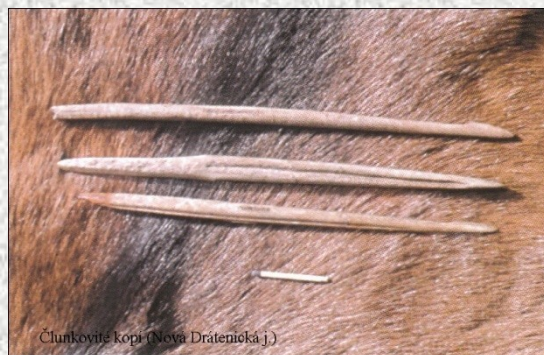
Kostěná a parohová industrie

Suroviny:

kost
paroh
mamutovina
mušle

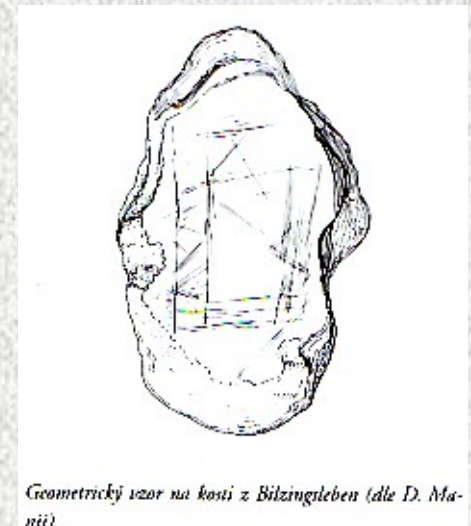
Výrobky:

drobná plastika a rytiny
náčelnické hole
lopatky
hroty
harpuny
jehly
přívěsky
otloukače

Starý paleolit

- Homo Erectus, Heidelbergensis
- využití ohně (Brno - Stránská skála - 600 tis. BP)
- obydí
 - na říčních terasách (Ivaň, Mušov, Přibice)
 - u termálních pramenů
 - mírně zahloubené ovály - Terra Amata u Nice a Lazaret u Nice (FR), Benóza (IT)
- umění (?)
 - ocasní obratel slona s vějířovitě rozmístěnými rýžkami (Brno - Stránská skála)
- Schöningen (Něm.) – 8 dřevěných oštěpů

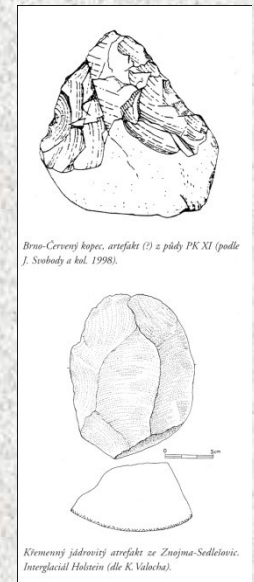
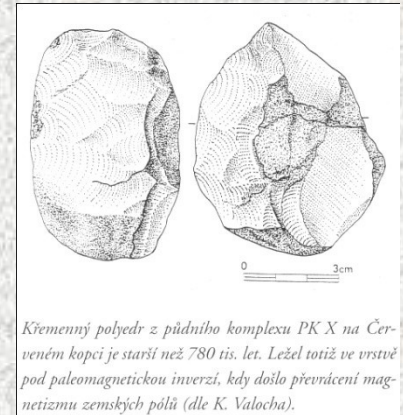
Starý paleolit

- **ŠI:**
valounová industrie (pseudoartefakty x artefakty)
Červený kopec - pod paleomagnetickou inverzí
- 780 tis. BP

drobnotvará industrie (h. heidelbergensis;
nepravidelné klikatkovité ostří a plošná retuš; lok.
Bilzingsleben, Vérteszöllös, Mlazice u Mělníka –
společně s valounovou)

Acheuléen (soubory s převahou pěstních klínů s
plošnou retuší - bifasy; vznik v Africe – Konso-
Gardula v Kongu 1,7 mil. BP a přežívá do počátku
stř. paleolitu; lok. Steinheim, Bečov II a IV)

ústěpová industrie (ekonomičtější využití suroviny,
tam kde nejsou valouny, např. Stránská skála)

Střední paleolit

- R, RW, starší W
- sídliště
 - výrazné osidlování jeskyň
 - otevřená s obytnými objekty (Bečov, Brno-Maloměřice)
 - u minerálních pramenů (Gánovce)
- Lokality (kosterní pozůstatky neandrtálců)
 - Ehrinsdorf a Taubach (SRN)
 - Gánovce (SR, lebka, taubachien)
 - Šipka (dětská mandibula, mousterien)
 - Ochoz – Švédův stůl na Říčkách (mandibula, mousterien)
 - Kůlna (část horní čelisti a mozkovny, 3 stoličky, micoquien)

Střední paleolit

ŠI

kulturní x funkční výklad

techniky: diskovitá, levalloiská

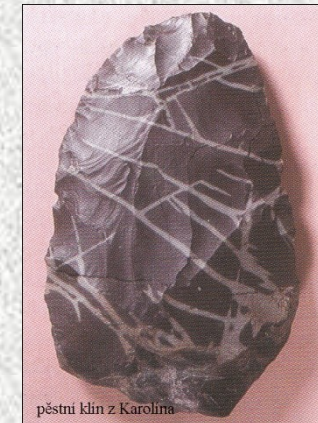
dožívá **acheuléen** (jemné pěstní klíny, drasadla, lok. Bečov, Karolín u Kroměříže)

-> Z Evropa **mousterien** (levalloiská v.t., Šipka, Kůlna - riss)

-> V Evropa **micoquien** (poč. würmu, levalloiská v.t. minimálně, klínovité nože, lok. Kůlna, Bořitov)

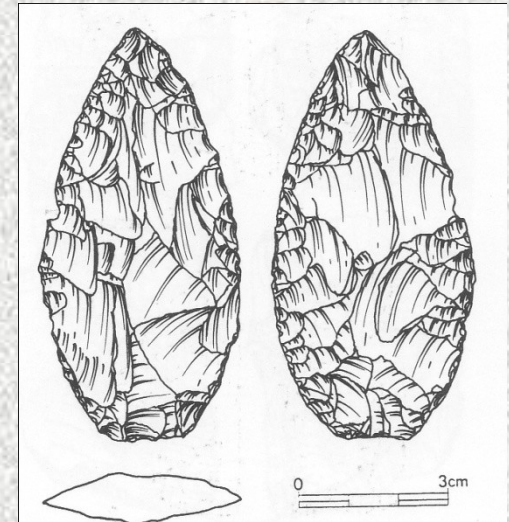
taubachien (eemský interglaciál, pobyt u minerálních pramenů, drobotvará industrie, Kůlna, Předmostí II, Gánovce)

Na předním východě už H. sapiens, hm. kultura však stejná.

Přechod střední a mladý paleolit

- **Szeletien** (vychází z micoquienu, tvůrci snad ještě neandrtálci, používají se ještě úštěpy, plošná retuš, listovité hroty, přežívají drasadla, klíny, nově škrabadla a rydla, surovina z Krumlovského lesa, už i častější importy pobaltských pazourků či karpatského radiolaritu, osídlení úpatí pahorkatin, lok. Vedrovice V – dat. 40 -35 tis. BC)

- **Bohunicien** (v brněnské kotlině, na rozdíl od szeletienů se používá čepelí získaných pozdní levalloiskou technikou – jednotlivě se objeví i jinde v Evropě a hl. na Předním Východě, převaha nízkých škrabadel, místní zvláštností jsou listovité hroty, lok. Brno – Bohunice, Brno – Stránská skála – dat. 41 – 34 tis. BC)

Mladý paleolit

- mladší W
- starý – **bohuncien, szeletien, aurignacien**
- střední – **gravettien**
- mladý – **magalenien, epigravettien**
- pozdní - **epimagdalenien**

Novinky:

- umění
- obydlí
- pohřby
- organizovaný lov

Aurignacien (40.000 – 27.000 BC)

Celoevropská kultura, tvůrcem už
H.sapiens

Sídliště na úpatí pahorkatin bez vztahu k
vodnímu toku

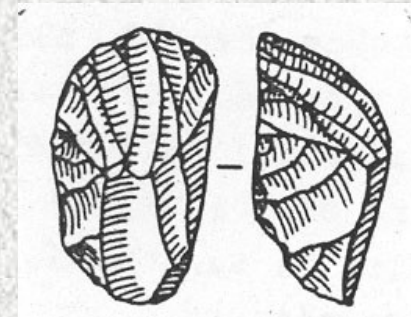
lok. Cro-Magnon, Mladečské j.

KPI: kostěné hroty s rozštěpenou bází a
mladečského typu

ŠI: transport obsidiánu, radiolaritu, čepelová technika, vyčnělá škrabadla,
kýlová škrabadla, oblouková rydla, retušované čepelky, hroty

První skutečné umění (rytiny zvířat, pohlavních symbolů, řezby zvířat z
mamutoviny – j. Vogelherd)

Epiaurignacien (přežívá v na úpatí pahorkatin v době gravettienu)

Gravettien (29.000 – 21.000 BC) - fácie Pavlovien

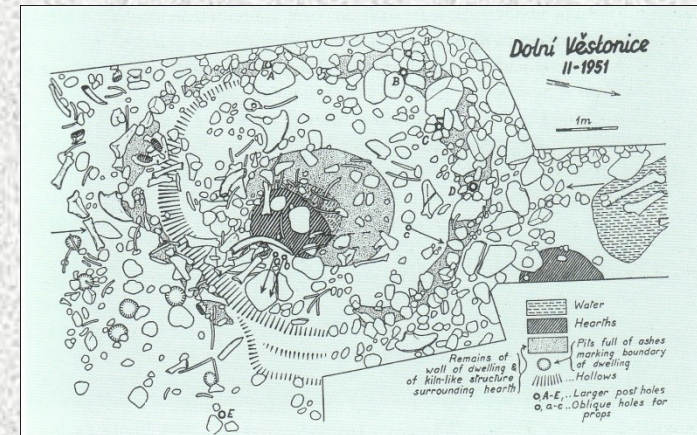
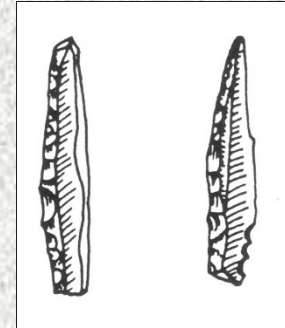
Sídliště: lovecké stanice, tábořiště blízko řek
(obydlí, skládky mamutích kostí, ohniště)
lok.: Dolní Věstonice, Pavlov, Předmostí,
Brno II

Pohřby (v rámci sídliště x mimo osídlení)

ŠI: drobnotvaré čepelovité nástroje – rydla, méně
škrabadla, kombinované nástroje (rydlo-
škrabadlo), gravettské hroty s otupeným
bokem – tzv. gravettky

KPI: hroty kruhového průřezu, hladidla, lopatky

Epigravettien (20.000 – 18.000 BC) navazuje na
gravettské tradice

Gravettien

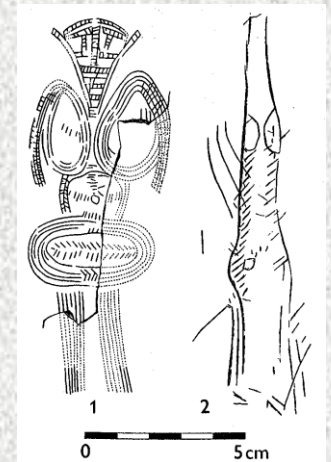
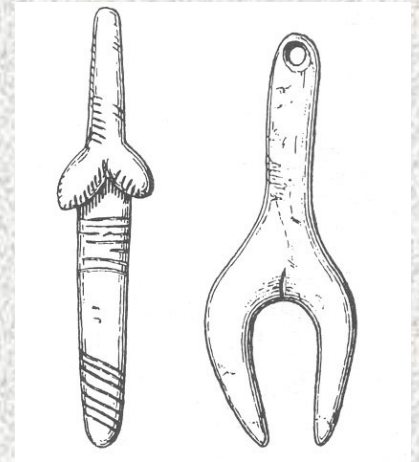
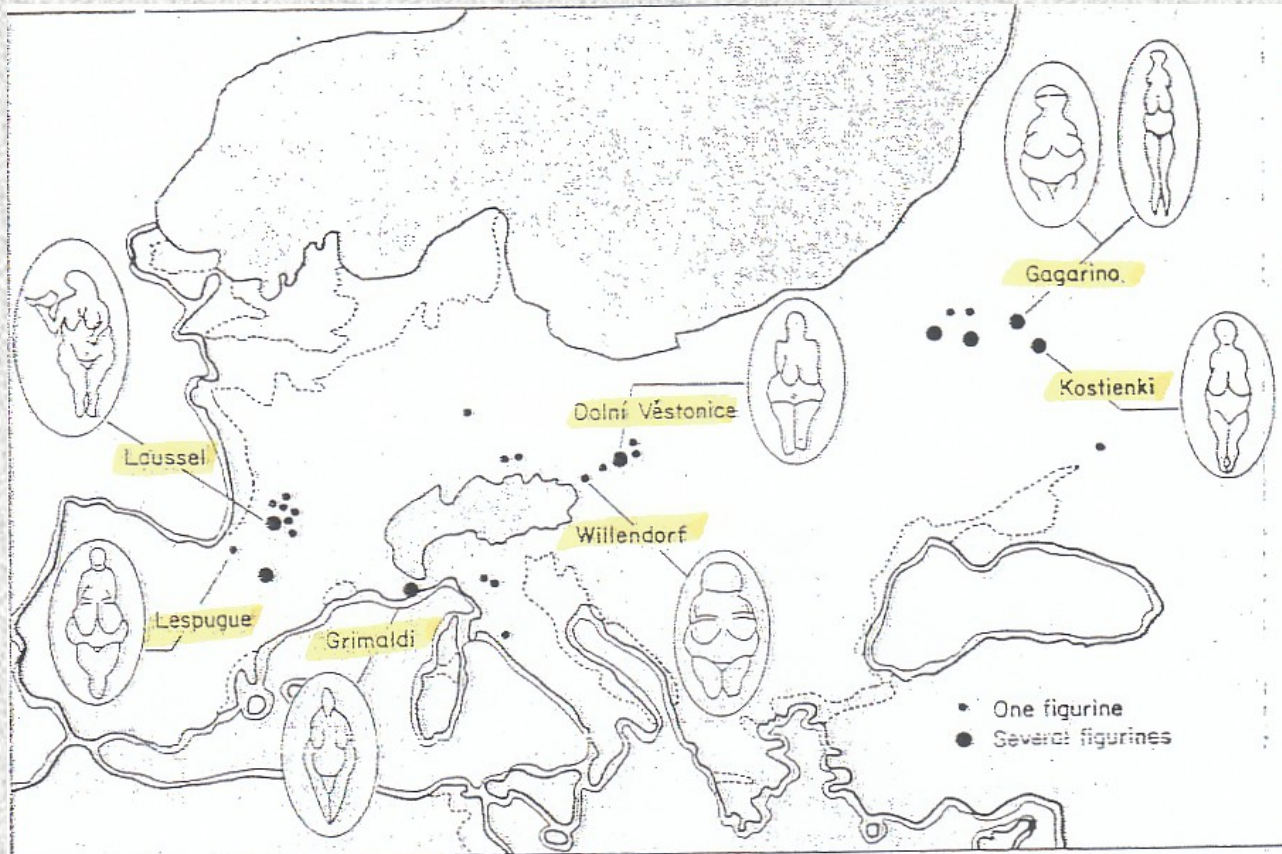
Umění

- drobná plastika (zoo- a antropomorfní)
- rytiny (geometrické, rostlinné, zvířecí)
- šperk (prsovité a vidlicovité závěsky, válečky z mamutoviny, provrtané zvířecí zuby, břidlicové oblázky)
- flétny a píšťalky z kosti

Gravettien

Magdalenien

- Vývoj v Z Evropě (16 tis. BC), k nám se dostává 13 tis. BC
- osídlení:
 - krasové oblasti: Pekárna (největší sídl. na V od FR), Kůlna, Žitného j., Nová Drátenická j.
 - otevřená sídliště: Kolíbky, Brno – Maloměřice, Hostim, Bečov (obydlí, ohniště, červené barvivo)
- lov stádní zvěře (sobů)
- pohřby u nás nejsou
- ŠI: méně importované suroviny než v pavlovienu, čepelky s otupeným bokem, rydla, škrabadla, vrtáčky s dlouhým krčkem
- KPI: sobí paroh, harpuny, dlouhé hroty, kopí s krevní rýhou, kostěné jehly, šídla, náčelnické hole, kopáče, hladidla, píšťalky

Harpuny (Pekárna), jehla (Žitného j.)

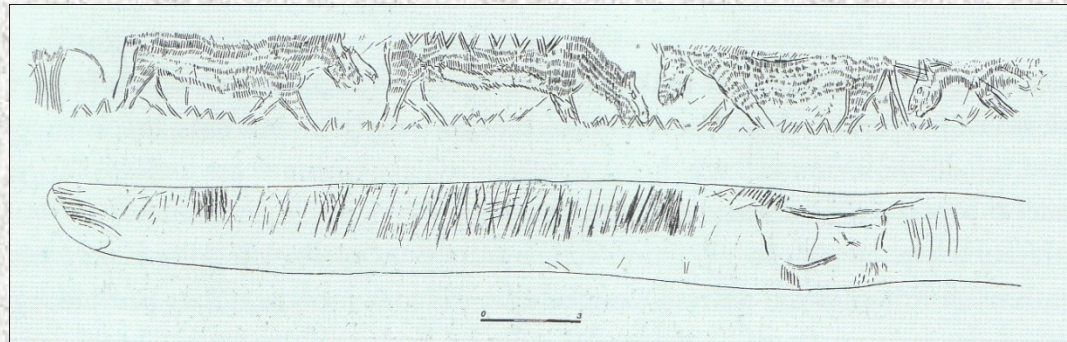
Magdalenien

Umění

- rytiny
 - koňská žebra z Pekárny
(souboj bizonů a pasoucí se koně)
 - břidlicová destička s běžícím koněm z Hostimi u Berouna
 - zvířata (medvěd, sob, kůň)
 - rostlinné a geometrické motivy
-
- stylizovaná plastika (venuše typ Gönnersdorf)

Kruh. závěsek (Křížova j.), ž. plastika (Pekárna)

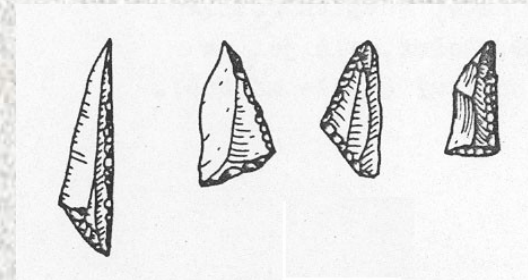
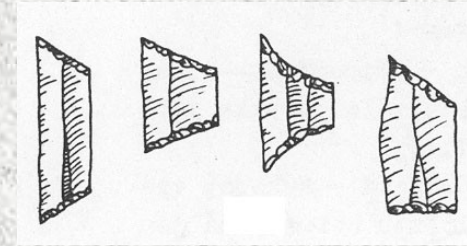
Pozdní paleolit (12 – 10 tis. BP)

- oteplení klimatu -> ústup chladnomilné zvěře na sever -> lovci jdou za zvěří
- ŠI: se zmenšuje (dominují krátká škrabadla)
- kultury:
 - **federmesser**
 - obloukovité nožíky
 - rozšířené od Anglie po Polsko, u nás hl. v SZ Čechách (Chabařovice, Kadaň, Šipka)
 - **epimagdalenien**
 - Kůlna
 - **tišnovien**
 - ustupují hroty, hl. krátká škrabadla
 - lok. Předklášteří u Tišnova

Mezolit

osídlení je řídké

rybolov (harpuny, háčky, čluny, sítě)
lov (luk a šíp)
sběr (srpové čepelky)

množství malých kulturních skupin

- naše nálezy ke **komornické skupině**, dříve řazeny k **beuronieniu**

lok. Přibice, Smolín (obydlí oválné mírně zahloubené s nevýrazným ohništěm), Ražabinec u Putimi, v Č často pod převisy

ŠI: mikrolitická -> skládané nástroje
šipky, srpové čepelky, hroty

Mezolit

První pravidelná pohřebiště (i doklady dědičného postavení ve společnosti, časté stopy násilí)

kostra ženy ze Starého Města

Kult lebek (Ofnet – 2 jamky s lebkami a okrem, stopy násilí, snad svatyně)

Levantské sklaní umění (6tis. př n. l.)